

POPULARNONAUKOWE STRESZCZENIE PROJEKTU

Samorząd lokalny jest jednym z najważniejszych dostawców usług publicznych w państwach demokratycznych. Stworzony w Polsce – jako jedna z pierwszych organizacji społeczeństwa obywatelskiego – uznawany jest za ważną i udaną instytucję życia publicznego. Po ponad 25 latach funkcjonowania w dyskursie publicznym pojawiają się jednak różne głosy sugerujące, że samorząd lokalny jest nieefektywny w różnych swoich zadaniach. W innych krajach Europy instytucja samorządu podlega częstym korektom, dlatego w nauce powstała koncepcja *terytorialnej niestabilności* (Teles 2016). Mówi ona o tym, że samorządy działają pod nieustanną presją zmiany i aby mogły przetrwać jako kluczowa organizacja demokratyczna muszą być efektywne – w przeciwnym razie pod wpływem nacisków politycznych i społecznych ulegają głębokim przeobrażeniom, które stanowią zagrożenie dla trwałości tej instytucji.

Dlaczego jedne samorządy są bardziej efektywne w świadczeniu usług lokalnych niż inne? Czy wybór pomiędzy świadczeniem usługi samodzielnie lub poprzez współpracę ma znaczenie dla efektywności? Dlaczego niektóre decydują się powołać spółkę komunalną albo wybierają zlecenie świadczenia usługi firmie prywatnej? Co powoduje, że jeszcze inne decydują się dostarczać usługi lokalne we współpracy z innymi samorządami? To główne pytania na których chcemy się skupić. Szczególną uwagę skoncentrujemy na kosztach, nie zapominając jednak o innych uwarunkowaniach: politycznych, formalnych i finansowych, w których samorząd funkcjonuje; oraz charakterystyce rynków poszczególnych usług lokalnych. Główny nacisk położony będzie na zbadanie mechanizmów prowadzących do decyzji o wyborze modelu koordynacji, czyli modelu zarządzania konkretną usługą lokalną. Naszym celem jest zbadanie **czynników wpływających na działania samorządu, gdy wchodzi on w relacje z innymi organizacjami**. Mogłoby się wydawać, że to marginalny element działania samorządów, ale tak nie jest. Współcześnie w naukach społecznych dominuje pogląd wedle którego, organizacje – czy to publiczne czy prywatne – muszą wchodzić w relacje z innymi organizacjami, aby efektywnie wykonywać swoje funkcje. Wchodzenie w relacje jest warunkiem przetrwania organizacji, ale ma swoje koszty – nazywane są one kosztami transakcyjnymi. Koszty te wynikają z tego, że: i) wchodząc w relacje nie mamy pełnej wiedzy o okolicznościach; ii) druga strona może chcieć skorzystać na relacji bardziej niż my i nieproporcjonalnie do jej wkładu w relację; iii) relacja wymaga stworzenia pewnego rodzaju „infrastruktury”, która ma swoją cenę. Odpowiedź na pytanie o efektywność działania samorządu wymaga odpowiedzi na pytanie o to, jakie koszty transakcyjne ponosi samorząd, gdy świadcząc jakąś usługę mieszkańcom, wchodzi w relacje z innymi organizacjami. Stąd główny cel naszego projektu to **ustalenie typów i znaczenia kosztów transakcyjnych w aktywności samorządów lokalnych**.

Odpowiedź na pytanie o znaczenie kosztów transakcyjnych w aktywności samorządów pozwoli uzupełnić stan ogólnej wiedzy naukowej na temat tej koncepcji. Koncepcja kosztów transakcyjnych jest uznana w nauce za przełomową dla badań ekonomicznych. Jej źródłem jest ekonomia instytucjonalna, której czołowi przedstawiciele Elinor Ostrom oraz Oliver Williamson zostali w 2009 roku uhonorowani Nagrodą Banku Szwecji im. Alfreda Nobla w dziedzinie ekonomii. Nagrodę otrzymali przede wszystkim za badania nad zarządzaniem ekonomicznym i za podniesienie tego zagadnienia do rangi bardzo ważnej dziedziny badań w naukach społecznych. Jednym z jej podstawowych założeń jest uznanie, że transakcje ekonomiczne mają miejsce nie tylko na rynku, ale również wewnątrz organizacji oraz w ramach hierarchii pomiędzy organizacjami. Ten pogląd rozszerzany jest na organizacje polityczne i administracyjne oraz na relacje pomiędzy organizacjami publicznymi i niepublicznymi, które nie muszą mieć charakteru relacji rynkowych, mogą mieć też formę relacji hierarchicznych lub relacji współpracy.

Badacze zjawiska kosztów transakcyjnych uznają, że każda z tych form – rynek, hierarchia, współpraca – wywołuje inne koszty, które muszą zostać poniesione przez organizacje biorące udział w relacjach. Czy można tych kosztów w ogóle uniknąć? Nie, jeśli wchodzimy w relacje. Można je jednak zminimalizować w celu uzyskania lepszej efektywności. Badając relacje polskich samorządów mamy do czynienia z niezwykle poligonem badawczym. Samorządy wchodzi w relacje z bardzo różnymi organizacjami, a my zamierzamy badać wszystkie polskie gminy. Daje to ogromną liczbę transakcji, które w dodatku zmieniają się w czasie – relacje samorządu to ogromna, dynamiczna sieć wielokierunkowych transakcji. Nas interesują te, które samorządy nawiązują dla dostarczania usług mieszkańcom. Badając je chcemy dowiedzieć się więcej o naturze kosztów transakcyjnych. Organizacje polityczne działają w określonych uwarunkowaniach ustroju politycznego, który ma wpływ na możliwości podejmowanych działań, ale cechą samorządności jest szukanie rozwiązań wyjątkowych, najlepiej dopasowanych do lokalnych możliwości. Takie eksperymenty – pozytywne, ale i negatywne doświadczenia – są szansą na tworzenie nowych, innowacyjnych rozwiązań dla nauki i dla rozwoju cywilizacyjnego. Aby je poznać w projekcie zaplanowaliśmy rozległe badanie ilościowe – analiza statystyczna danych gromadzonych przez różne organizacje oraz danych zebranych wyłącznie dla realizacji tego projektu – i badania jakościowe, które na wybranych przykładach pozwolą lepiej przyjrzeć się przypadkom różnych typów kosztów transakcji oraz radzenia sobie z nimi podczas świadczenia usług.